

מלאכים אוכלים ושרה צוחקת (יח)

מכל בחינה נראה שבפרק יח מתחילה יחידה סיפורית חדשה, ואכן, מחלקים שונים של מחזור הסיפורים ליחידות משנה התחילו כאן יחידה חדשה: מחלק הפרקים התחיל כאן פרק חדש (פרק יח); חלוקת הפרשיות היהודית הקדומה פותחת כאן סדר חדש (סדר טו) ואף חלוקת הפרשות על פי מנהג הקריאה הבבלי מתחילה כאן פרשה חדשה (פרשת וירא). למרות זאת, פתיחת הסיפור אינה יכולה לעמוד בפני עצמה כהתחלה חדשה: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם" (יח, א). אברהם אינו נזכר בשמו אלא רק כרפרנט של מילת היחס – "אליו" – ומילת יחס זו ממשיכה ללוות גם את הפעלים הבאים: "הוא" גם היושב בפתח האוהל; הוא גם הנושא את עיניו; רואה; רץ; משתחוה ומנהל דו-שיח עם אורחיו. כל זאת ללא אזכור מפורש במי המדובר. לשון אחר, ההנחה המובלעת היא שהקורא יודע במי המדובר, כלומר יחידה סיפורית זו נשענת על קודמתה, ועל כן ניתן להשמיט את שם הגיבור הידוע זה מכבר לקורא.¹

ואכן, יש ממדרשי חז"ל שראו את הסיפור כהמשך ישיר לברית המילה, עד כדי האמירה שחלק ממגמת ההתגלות הפותחת את הסיפור הוא לדרוש בשלומו של החולה לאחר שעבר בגיל מבוגר את ניתוח ברית המילה: "אמר רבי חמא ברבי חנינא: אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה, ובא הקדוש ברוך הוא לשאול באברהם" (בבא מציעא פו ע"ב).² ניתן גם להציע שכותרת סיפור זה מבקשת להמשיך את סיפור לידת ישמעאל (טז). כאמור לעיל, פרק יז – ברית המילה – מהווה מעין פרק מעבר בין שתי המחציות של מחזור סיפורי אברהם. אם נתעלם מאותו "גשר" שבין שתי המחציות, ניווכח בדמיון שבין פרק יח לפרק טז: שתי בשורות בן שנאמרות בפגישה עם מלאכים לשתי נשות אברהם. כפי שנראה להלן, ישנן גם זיקות מהותיות בין שני הסיפורים, שקשורות בתפיסת הבשורה כגמול צודק לאישה המתבשרת בכך.³ יש לזכור שסיפור לידת ישמעאל נחתם בהתמקדות באברהם: "וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם בְּנוֹ אֲשֶׁר יֵלְדָה הָגֶר יִשְׁמָעֵאל. וְאַבְרָם בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וָשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶדֶת הָגֶר אֶת יִשְׁמָעֵאל

על בשורת הבן ששמע אברהם כברית המילה עד שהמלאך לא אמר את דברו.⁵ אולם הצעה זו קשה. הרי אברהם מל את עצמו, את ישמעאל ואת עבדיו. האם סביר שהוא עשה זאת מבלי לגלות לשרה על שום מה הוא עושה אחת מבלי לומר לה מה תוכן הברית ששמע מאלהיו? יש לזכור שגם שמה של שרי השתנה לשרה, וכדור שאברהם הסביר לשרה את פשר השם החדש שהוא לפעם מכנה אותה בו. אולם הפער היסודי שעלי עמד נאמר לאברהם ומתמקד בו, בעוד השרה האהלה מתמקדת בשרה.⁶ לשם דיון מלא בדבר זה עלינו לנתח תחילה את הסיפור. בסופו של הניתוח נשוב לפשר כפילות הפשרות.

מפגש אברהם עם אורחיו (א-ה)

כאופן מפתיע, הסיפור פותח בהתגלות אלוהית ("וירא אליהו"), שלא מתלווה אליה תוכן מילולי. במקרים אחרים שה' מתגלה בהם נזכרים בסמוך גם דבריו (ראו במיוחד: י, א, כו, כז, כח). הקריאה הנוחה כאן היא להצטננו של רש"ם, שמסירות ההתגלות בפסוק א' משמשת ככתרת לסיפור עלילתי של שמהא כיצד התגלות זו התרחשה. בלשונו של רש"ם: "וירא אליהו" – היאך? שכאן אליה שלוש אנשים שהיו מלאכים.⁷ משמעות הדבר היא שהקורא מודע לכך שהאנשים שהגיעו לאהל אברהם אינם אלא התגלות אלוהית, אך בעניי אברהם הם נזכרים כשלשוע לאהל אברהם הקוקים למנוחה ולחגגה. לארגון התנונים באופן כזה, כך שישנו פער בין ידיעת הקורא לידיעת הדמות, יש לעולם קדושת תפקיד בהעלאת מסרים נסתרים של הסיפור. הסיפור "מפסד" אמנם את ההפעה שבגללי הדמטי שמדובר במלאכים, אולם יתרון כתיבה זו הוא בהעברת המוקד משאלת זהות הדמויות למעשה אברהם. דווקא מפני שמדובר בהתגלות אלוהית, ברור שיותר משנוקקים שלושת אנשים אלו לאברהם, הוא זקוק למידע שבפניהם, וכך מעשיו וטרחו של אברהם מופיעים מראש בניסיון וכבדוהי למידותיו של אברהם ולרוח החסד שבו.

תיאור זמן ההתרחשות תורם להערכת מעשה אברהם בהכנסת האורחים. הפסוק הפותח את הסיפור תורגם כשכנים באופן הבא: "ונראה אליהו אצל האלון של ממרא, כשבתו כפתח אוהל בצהרים".⁸ בהחלט ייתכן שהצדק עם השכנים ושעיקר מגמת הכיטוי "כח היום" הוא להביע תיאור זמן – כשעות הצהריים. כך עולה מתוך השוואת הגעת המלאכים אל אברהם להגעת בסיפור הסמוך אל לוט: "ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב כשער סדם" (בראשית יט, א). מול אברהם שיושב "פתח האהל" וישב לוט "כשער סדם",

ל'אברהם' (טו, טז-יז), כך שכעת ניתן להמשיך את הסיפור על אודותיו. המלאכים שפגשו בדבר באים בעת לאהל אברהם; ההתגלות המזכירית סביב באר שבישרה על הבן שיצא מן הבית, נכנסת פנימה לתוך האוהל, תחת העץ, ומביאה כנפיה את ההבטחה לכן שימשיך את בית אברהם.

לשם הכנת אופייה של בשורת הבן שבאה בפסוק זה, ראוי תחילה להציג את שאלת המפתח שניצבת מעל סיפור זה כולו – מה צורך יש בזה? הרי זה עתה – בהתגלות שעסקה בעיני על ברית המילה – התבשר אברהם ושרה שעומד להיוולד להם בן בעוד שנה ושנהברית עתידה לקום עמו: "ואת פריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למען תהא פשה האמת" (יז, כא). מה אם כן הצורך בבשורה נוספת על לידת הבן הצפוי בעוד כשנה שמוכרת כפרקנו: "ויאמר שוב אשוב אליך פעת תהא והנה בן לשרה אשרתה ושרה שמעת פתח האהל והוא אחר" (יח, יז)?

כפילות הסיפורים אינה מסתכמת בתמה המרכזית שבשניהם, אלא היא מורגשת גם במרקם המילים ובחומרי העלילה. כשם שאלוהים אמר לאברהם בפסוק יז שהבן ייוולד "למען תהא פשה האמת" (יח, כא), כך גם בפסוק יח מודגש שהלידה התרחשה בעוד שנה: "ויאמר שוב אשוב אליך פעת תהא... למען תהא פשה אליך פעת תהא ולשרה בן" (יח, יז); וכשם שאברהם צחק לשמע הבשורה מפני שהוא ואשתו וקנים (יח, יז) – יח, יז, כך גם צחקה שרה מאותה הסיבה (יח, יז) וצחקת שרה בקרבה קבת משעים שם תהא" – יח, יז, כך גם צחקת שרה מאותה הסיבה (יח, יז) וצחקת שרה בקרבה לאשת אחר בלתי היתה לי פעת ואחרי יצחק" – יח, יז).

מבין ההצעות המנוגגות שהעלו פרשנים, ברצוני להדגיש תחילה על הצעת רמב"ן. הוא ביקש להתמודד עם השאלה הראלית – כיצד זה צחקה שרה לשמע הבשורה (יח, יז), והרי בשורה זו אינה חדשה והיא נאמרה לאברהם אך בסיפור הקודם. תירוצו הוא שאברהם לא גילה לה את דבר הבשורה:

וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גילה לה הנאמר לו מתחילה: 'אבל שרה אשתך יולדת לך בן'. אולי המתין עד שלוח השם אליה הבשורה ביום סחר, כי ידע כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הבראים' (עפ"י ג, ז), או מרוב זריזותו במצות היה טרוד במילתו ומילת עם רב אשר בניתו, ואחר כך בחולשתו ישוב לו פתח האהל, והמלאכים באו טרם שהניד לה דבר.⁹

הרמב"ן מתלבט אם כוונה אברהם לא גילה לשרה את שמע הבשורה או שמה הוא רק לא הספיק לומר לה, אולם בין כך ובין כך מציע רמב"ן ששרה לא ידעה

שמיוחז במקרא רק להתגלות אלוהות ולרוב הוא מאפיין פעולה אנושית של עמדה (גם זאת בעיני מלה רחב "על". למשל: בראשית כה, יג; שמות יז, ט; יח, יח).¹⁶ לפיכך, גם בזוית פועל זה משקפת את שתי רמות הקריאה של ותר, ¹⁷ לסיכור, אברהם מצור רואה אנשים ניצבים עליו, אולם הקורא, ששמע כבר היספיר: אברהם מצור רואה אנשים ניצבים על הפועל את הקונטציות של בתחילה שמתרבר בתגלות, מומן להעמיס על הפועל את הקונטציות של

התגלות האלוהות ודוקא.

ייתכן שהפער שבין ידיעת הרמות לידיעת הקורא קשור גם בחילופי לשון רבים ללשון יחיד כטיפור. רבים העירו על כלכול זה בסיפור, ¹⁸ שמתחיל כבר בקפיצות שברבר אברהם לאורחיו: "אם נא מקצאתי מן פצניך אל נא תעבר מעל עברי, ישח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו מנת חיי. ואקחה פת לחם וסעוד לקכם אחר תעברו פי על פן עברתם על עבדכם ויאמרו מן תעשה פאשר רפך" (ג-ה).¹⁹ אולם קפיצו זו אינה מסתכמת בפסוקים אלו והיא מלווה את הקורא שוב בהמשך הסיפור. שלושת האורחים אמנם "ידחצים את רגליהם", נשענים תחת העץ, ו"אוכלים", וכולם אמנם שואלים את אברהם "אה שיה אשתך" (ט), אך לשון הכשורה נאמרת שוב בלשון יחיד – "ויאמר שוב אשוב אלך פעת חיה והנה מן לשון אשף" (י). כיצד ניתן לכאר קפיצות חוזות אלה כבר חזל הצינו שגם אם שלושה אנשים באו לאברהם, יש לראותם כהבורה המורכבת מדמות מרכזית, בכידה, שיש לה שני מלווים. הליכה כזו מקובלת בספרות המקרא גם בסיפורים נוספים (כך הלך אברהם לעקרה כשלצו שני נערים, וכך הלך גם בלעם לקלל את ישראל), כך שבהחלט ייתכן שאברהם מאתר את הדמות המרכזית שמלווים אותה שני עוזרים. לאור כך, כשעשה אברהם שימוש בלשון יחיד הוא פנה אל "הגדול שבם".²⁰ דבר זה מסתבר לאור החכמים שנאמרים בלשון יחיד ואלו שנאמרים בלשון רבים. כל עוד מדובר בעצם ההכרעה אם להמשיך ללכת או להתעכב באחל אברהם, פונה אברהם לגדול שבחבורה, שבידו להחליט: "אם נא מקצאתי מן פצניך אל נא תעבר מעל עברי", אולם את הצעת רחיצת הרגליים והאחזה מפנה אברהם לבני החבורה כולה: "ישח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו מנת חיי. ואקחה פת לחם וסעוד לקכם אחר תעברו". ממילא גם ברו מדוע בשוות הכן נאמרת בלשון יחיד, שהרי זוהי סמכותו של "הגדול שבם".

למעשה, ייתכן שצריך ללכת צעד נוסף ובהזירה לשקול את ההצעה שהדמות המרכזית מבין שלושת המתארחים הוא ה' בעצמו. עמדה זו נשענת בראש ובראשונה על כותרת הסיפור ("ויא אליו ה'"), אך גם על המשך הסיפור, שבו אחד משלושת האורחים מכונה ה': "ויאמר ה' אל אברהם לקמה

זה צחקה שרה לאמר הלא אמנם אלד ואני זקנתי. היפלא מה' דבר למועד אשוב אלך פעת חיה ולשרה מן" (יח, ג-ד). כפי שנראה בהמשך, גם הזיכוח על אודות הפיכת סדרם נעשה בין אברהם לבין אחד משלושת האורחים, ושם הכתוב מציג כה' המגיב לדברי אברהם ומשנה את הכרעתו לאור הדיון שמו. בניגוד לה' שמולו עומד אברהם בזיכוח זה, המשיכו "שני מלאכים" לסדרם. ייתכן אמנם לטעון – כפי שטען רש"י – שהכתוב מכנה מלאך על שם שולחו ובשם הוי"ה, והזיכוח על הפיכת סדרם התרחש בין אברהם לבין המלאך הכביר, אולם גם ניתן לראות את ה' כמתלבש בדמות אדם ובא לבקר את אברהם לצד שני מלאכיו, ואיתו נעשה גם הזיכוח על החרבת סדרם.²¹ אך גם אם נאמן קריאה זו, נדמה כאמור שיש חרומה ספרותית לקפיצות

האינטנסיביות מלשון יחיד ללשון רבים, באשר הן תומכות בשתי הפרספקטיבות השונות שבסיפור – זו של אברהם וזו של הקורא. לשון יחיד ממשיכה ומחזקת את תודעת הקריאה שמדובר בהתגלות אלוהית: ה' מצוי עם אברהם באחל שלו, הוא הדובר העיקרי ואליו מתייחס אברהם. הפנייה החוזרת בלשון רבים משקפת את נקודת המבט של אברהם בסיפור; לדעתו הרי ניצבים עליו שלושה אנשים עוברי דרך הזקוקים לעזרתו.

"סערתו" של אברהם אינה מקרית כמובן. משום מה מוליך אותו ה' שולל, שתי האנשים אינם מגלים לאברהם עם תחילת פגישתם את זהותם ואת מטרת כואם אליו. לשם הסתרת זהותם הם אף מוצגים כאוכלים את דברי המאכל שהגיש להם אברהם. כאמור, פיצול המידע שבין הקורא לאברהם והסתרת זהות המלאכים מאברהם והפכים את הסיפור לסיפור ניסיון. משום שמדובר במלאכים, אנו מצפים שמעשה אברהם יתגמל – לטוב ולרע, בהתאם להתנהגותו. זהו הממת הקיים בסיפור וכפי שנראה להלן יש לו משמעות רבה בהבנת מגמת הסיפור ובמגמת בשוות הכן החוזרת ונשנית בסיפור.

הכנת הסעודה (ו-ח)

אברהם "הממהר אל האוהל" מפעיל שתי דמויות נוספות: שרה, שהופכת להיות האחראית על הכנת העונות, והנער, שאחראי על הכנת כן הבקר. אברהם הוא הממהר אל שרה שבאוהל ונותן לה הוראות מדויקות כיצד לאפות את העונות, והוא הדין אל הבקר ונותן אותו לנער. שלוש הוראות משולבות בדבריו לשרה (ואילו כלפי הנער לא משולב בסיפור דובר ישיר כלל): יש לעשות את הדבר במהירות ("מהר"); יש לקחת שלוש סאים של קמח; ויש ללוש את הקמח ולעשות עונות.

מכונות, והן באות לשם ביטוי המעורבות המיוחדת שאברהם מצוי בה בכל המתרחש סביב הכנת האוכל לאורחיו.

אם כן, ררך תיאור הכנת הסעודה מספרת על ההתנגשות המיוחדת שמפעמת באברהם נוכח האורחים שהגיעו לביתו. בראש וכראשונה הדבר כא לירי ביטוי בפועל המבנה "מרחק" ²¹ שמוסיב על שלוש הדמויות הפועלות (אברהם, שרה והנער), ואף מנוגה בפועל "ריצח" – "ירצח" לקראתם מפתח האהלה, ואל תפקד רץ אברהם. בנוסף, נדמה שהמהירות המיוחדת המאפיינת את אברהם ואת עוזריו בתמונה זו משתקפת גם דרך המשפטים החסרים, כביכול אין די ומן לאברהם לומר את המשפט כולו ועל כן הוא מקצר. כך בדבריו לאשתו "שכח" אברהם את הפועל "קח" והגרש להבנת המשפט: "ויאמר מרחק" (קחין) שלש סאים קמה סלה לוישי וקשי עצות". דבריו לנער, כאמור לעיל, לא נמסרים כלל. הטרחה המיוחדת שאברהם טרח בה והשבה שראוי שירועף עליו מורשיים בפסוק החותם את המונח הכנסת האורחים: "ויקח חמאה וחלב וכן תפקד אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ" (ח). ראשית יש לשים לב להמאה ולחלב. אלו הם "המותרות" שנלוות לעיקר הסעודה – הכשר והלחם וגם הם לא נשכחו בסעודה זו. שנית, אברהם בעצמו משרת את אורחיו ("והוא עמד עליהם תחת העץ") אף שזה עתה שמע הקורא על נערן של אברהם המצוי בקרבת מקום ואשר הכין את בן הבקר. אברהם אינו יושב לסער עם אורחיו אלא משרת אותם. ההשוואה בין מה שהציע אברהם לאורחיו לבין מה שעשה בפועל מספרת את הסיפור כולו:

הצעת אברהם לאורחיו (ד-ה)	פעולת אברהם לאורחיו (ו-ח)
יקח נא קצת מים ורחצו רגליכם	
והשנינו תחת העץ.	והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו
ואקחה פת לחם וסעדו לפניכם	וימחר אברהם האהלה אל שרה ואמר מרחק שלש סאים קמה סלה לוישי וקשי עצות. ואל תפקד רץ אברהם וקמה בקר רך וטוב ויתן אל הנער וקמה לקשול אתו. וקח חמאה וחלב

על השוואה זו כבר אמר חז"ל: "שהצדיקים אומרים מעט ועושין הרבה" ²². בהמשך להבטחת המהירות של אברהם, גם כאן, סגנון התיאור של פעולת אברהם מהיר במיוחד ומרוכזה בפעילים. ²³ כנראה בשל כך אין תיאור של נתינת

פתיחת דבריו בציווי "מרחק" – שכנראה מוסב זה על הפועל "לוישי" והן על הפועל "עשי" – מדגישה את הפעלים, וכפי שראה בהמשך, המהירות מורגשת לכל אורך התמונה שלפנינו. גם אם איננו יודעים לחרגם למידת מורכבות מהי הכמות המדויקת של "שלוש סאים", אין ספק שמדובר בכמות גדולה של קמה. כשאבאביגל הכינה אוכל לרוד ולאנשין, היא הכינה קלי מחמש סאים (לצד 200 כיכרות לחם: ושמואל א כה, יח); הנעלה הגדולה שבנה אליהו סביב למוכת כרכמל הייתה "כבית סאתים דע" (יח); הנעלה הגדולה שבנה אליהו אלו ברור שהכנת עוגות לשלושה אנשים (בשלב זה של הסיפור, הקורא אליה סבור שאברהם יצטרף לסעודה ואז מדובר בארבעה סועדים) משלוש סאים קמה זו כמות גדולה ומכובדת. סכרי שבשל כך מוזכרת הכמות בדברי אברהם, כמו גם ההרגשה שיש לקחת סולת ולא להסתפק בקמה פשוט. כל זאת מגדיל כמוכר את שכחם של אברהם ושל שרה בהכנסת האורחים. אולם מה טעם יש בדברי אברהם לשרה "לוישי"? וכי שרה אינה יודעת כיצד להכין את הקמה שיריה ראוי להכנת עוגה? גם בדבר זה מוצאת דמותו של אברהם כמתרגש מהכנסת האורחים שנקחתה באוהל. מרוב להיטותו ורצונו להיות שותף בכל אשר נעשה, הוא אף אמר לשרה את הוראות ההכנה.

ההתלהבות שאברהם מצוי בה באה לידי ביטוי גם בתיאור הכנת בן הבקר. אברהם "ירץ" אל העדר ובחר "בן בקר רך וטוב", שאותו הוא נתן לנער. שלא כמו בעמידתו מול שרה, לא נמסרות לקורא הוראות שנתן אברהם לנער. הדבר קשור במרכיביו של שרה בהמשך הסיפור ובמשניות של הנער, אולם בשתיקה זו ניתן לחוש במהירות המיוחדת שאברהם מצוי בה. קצב התמונה אינו מאט במנותלוגים שאינם הכרחיים, ו"מן הסיפור" מתקצר כחלק מתחושת המהירות שאברהם פועל בה. מוטיב המהירות פורץ בגלוי בסיכום נתינתו של בן הבקר לנער: "וימחר לעשות אתו". מידת הנושא התחבירי של משפט זה? מידת זה ש"מיהר ועשה אותו"? סכרי שהכוונה לנער, שהרי בן הבקר ניתן לו כרי שיעשה עמו דבר מה. עם זאת, מאחר שהנושא המפורש של תחילת הפסוק הוא אברהם, יש נטייה – לפחות בקריאה ראשונה – לראות את אברהם כפועל גם בהגד זה. דומה כי גם אם הצדק עם הקריאה המקובלת, ופעולת המהירות אכן מוסבת על הנער, אין העמידות בכחוב זה מקרית. עמידות זו נשמרת גם בתיאור פעולת אברהם בפסוק הבא: "ויקח חמאה וחלב וכן תפקד אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו" (ח). ברור כי אברהם הוא נושא משפט זה, ואילו מיוחסת עשיית בן הבקר. גם אם הנער "עשה" את הבקר בפועל, ניתן להחל פועל זה על אברהם, שהרי הנער אינו אלא שליחו. אך מתוך כך נראה כי שתי אפשרויות הקריאה בצירוף "וימחר לעשות אתו"

מקומה לפני תחילת ברכתם-בשורות: "אֵיהָ שָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ" (ט), התפטר הספרותי של שאלה זו הוא למקד את הדברים שהמלאכים עומדים לומר בשרה רחוקא (ואכן בפסוק הבא "יִאמְרוּ: 'שָׂרָה שָׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָלָה'"), גם נוסח דבריהם מורה שהם מבקשים לכרך אותה: "יִאמְרוּ שׁוֹב אֲשׁוֹב אֵלֶיךָ קָעַת חַיָּה וְהָיָה בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ" (יח, י), גם כאן אין מדובר בסגנון מקרי שהרי הוא יחזור בשנית בהמשך הסיפור: "וְיִפְלֹא מִן הַדָּבָר לְמַעַרְבְּ אֲשׁוֹב אֵלֶיךָ קָעַת חַיָּה וְלִשְׂרָה בֶן" (יח, יד).²⁴

2. הדמות הצוחקת: כפועל יוצא מההכרז הקודם שהזכר, יש הכרח גם בזהות הדמות הצוחקת לשמע הבשורה. בסיפור שבו הופנתה הבשורה לאברהם – כברית המילה – הוא גם המגיב אליה בצחוקו. ואילו

בסיפור שבו הבשורה הופנתה לשרה – בשורת המלאכים – היא זו שדווקא, ובפעם זו היא זו שצחקת.²⁵ הדבר בא לידי ביטוי גם בסדר אחרים של בני הוגו בלשונם של הצחקים. כשאברהם צחק הוא הזכיר את עצמו בתחילה ואת שרה אחריו: "יִאמְרוּ בְלִבָּם הֲלָכָן מֵאֵלָּה שָׁנָה יִלְדָּה וְאִם שָׂרָה הִכֵּת תִּשְׁעִים שָׁנָה תִּלְדָּה" (יז, יא), וגם שרה הזכירה קודם את עצמה: "וְתִצְחַק שָׂרָה בְקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי כִלְתִּי הִיָּתָה לִּי עֲדָנָה וְאֵינִי עֲצֻמָּה" (יח, יב).

25. (יח, יב).

3. ההכרח החשוב יותר לדיונו הוא תוכן הבשורה: בשני הסיפורים ממש

הוגו הקוץ על לידתו של הבן, שימשיר את דרכם. אך קיים הכרח של

ממש בהגדרת "יעורו של הבן בין שני הסיפורים. בסיפור המלאכים,

הדגש הוא על עצם לידת הבן. לא מדובר דבר באשר לתפקיד מיוחד

שמוסל על כתפיו או למשמעות היסטורית מיוחדת שנלווית לבן זה. עיקר

עניינו הוא להיוולד לזוג זקן וערירי שמצפה בכל מאודו לחבוק בן. בניגוד

לכך, כל הדגש של הבשורה כברית מילה הוא המשניות הכרית. ²⁶ על

כתפי הבן שעתיד להיוולד כבר מוטל תפקיד לאומי-היסטורי: הוא עתיד

להיות "זרע אברהם" לא רק מהבחינה הביולוגית, אלא מהבחינה

הלאומית-היסטורית: "וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק וְתִקְוַתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲתָהּ

לְבְרִית עוֹלָם לְדוֹרֵעוֹ אַחֲרָיו... וְאַתָּה בְּרִיתִי אֲקִים אִתָּה יִצְחָק אֲשֶׁר תִּלְדָּ לְךָ

שָׂרָה לְמַעַרְבְּ הָיָה בְּשָׁנָה הָאֲחֻרָה" (יח, יא-ט).

4. שמו של הבן ניתן בסיפור בבשורה לאברהם כפרק יז, שלא כמו

בבשורת המלאכים שלא משלב שמו של הילד כלל. שמו אמנם נרמז

מבעד לצחוק שרה (ומודגש במיוחד בשל הדיאלוג החותם את הסיפור). אולם המוקד נותר צחוק שרה ולא שם הילד, שלא נוכר בפירוש.

חיסרון זה מופיע, מפני שבודד כלל בבשורות לידה נוכר גם רכיב שם

המים ורחיצת הרגליים. והו "הסגנון האליפטי" של המקרא, שעל פיו נדרש הקורא להשלים את הסיפור על סמך נתונים שנזכרים בשלב אחר בסיפור. כאן, הדיאלוג על חיאתו ורחיצת הרגליים תורם למהירות התמונה ולהגעה אל העיקר – הכנת האוכל לארוחתם. בעוד אברהם הציע לאורחיו "להישע תחת העץ" (= לנח), הרי שבכפועל האם "אכלו" תחת העץ ואברהם "עומד עליהם" = משרת אותם. בדיוק זה קל לעקוב אחר ההתפתחות הדיוטית: בתחילת הסיפור ראה אברהם את המלאכים שהם "נצבים עליו"; כעת אורחיו הם הסוערים לכם ואילו הוא "עומד עליהם". הפער הבולט ביותר הוא כמובן בתפריט – "ואקחה פת לחם" שהציע אברהם לאורחיו הפכה בן רגע לעוגות, ל"ויקח בן בקר יד וטוב" ול"ויקח חמאה וחלב".

דרכי העיצוב של הסיפור מורות אפוא שאברהם טרח טרחה מדומה בהכנסת אורחיו. הקורא היודע שמדובר במלאכים או בה' בעצמו ומלוויו, כבר מצפה להתרבותם.

בשורת הבן של המלאכים (ט-טז)

כאמור לעיל, עיקר הקושי בהבנת תפקידה של בשורה זו הוא בעצם קיומה, שראוי מיותר. רק בסיפור הקודם כבר שמע אברהם ששרה עתידה ללדת בן בעוד שנה, וגם שם התגובה נוכח הבשורה הייתה צחוק, שהרי הוגו כבר זקן מכדי ללדת. לשם הבנת המשורה של שילוב בשורה נוספת יש לעמוד על "יחזור בשורה זו על פני הקדמתו, ולאור כך לבחון מהו הצורך בכפל הבשורות.

1. נמען הבשורה: איך ספק שגם בשורת הבן כברית המילה רואה מול עיניה את אברהם ואת שרה כזוג, וכך גם בשורת המלאכים באותה. עם זאת, כל

בשורה מתמקדת ברמות אחרת. כברית המילה ההתגלות היא לאברהם, והוא שהתבשר בהולדת בנו הצעיר. הדבר מודגש בכינויי היחס

שבבשורה. נושא המשפט הוא אמנם שרה, אך נוסח הבשורה מודגש את

אברהם: "וּבְרַבְרָתָהּ אֵתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִפְּנֵה לְךָ בֶּן" (יח, טז). שרה היא שתלד

אלם היא תעשה זאת "לאברהם". סגנון זה חוזר שוב בהמשך הפרק:

"יִאמְרוּ אֲלֵהֶם אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ יִלְדָּה לְךָ בֶּן וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק" (יח, יט).

בסיפור: "וְאַתָּה בְּרִיתִי אֲקִים אִתָּה יִצְחָק אֲשֶׁר תִּלְדָּ לְךָ שָׂרָה לְמַעַרְבְּ הָיָה

בְּשָׁנָה הָאֲחֻרָה" (יח, כא). בניגוד לכך, בשורת הבן הנאמרת על ידי

המלאכים מופנית בעיקרה לשרה. המלאכים אמנם אינם משוחחים עם

שרה באופן ישיר (כנראה בשל מנהגי צניעות), אך הם שואלים על